

Регуляторні та управлінські виклики при розбудові системи моніторингу атмосферного повітря

Олексій Ангурець

ЧИСТЕ ПОВІТРЯ
ДЛЯ УКРАЇНИ
cleanair.org.ua

ЦЕНТР БЕЗПЕКИ
ТА ВІДНОВЛЕННЯ

Центр екологічного
моніторингу

Ключові перешкоди розбудові дієвої системи моніторингу атмосферного повітря

Прогалини в законодавчій сфері

- Затримки в розробці підзаконних актів, стандартів та методик. Протиріччя у визначенні граничних величин, відсутність нормативів.

Недостатній розвиток системи моніторингу (технічної частини)

- Застарілі та неавтоматизовані станції моніторингу. Відсутність єдиної методики та системи автоматизованого збору даних. Відсутність центральної референтної лабораторії. Брак фахівців та сертифікованого обладнання.

Інституційна фрагментарність та адміністративні бар'єри

- Відповідальність розпорошена між суб'єктами моніторингу, відсутня чітка координація між ними.

Брак фінансування

- Недостатні кошти на оновлення технічної бази, навчання фахівців, обслуговування та калібрування обладнання. Відсутність довгострокового фінансування з державного бюджету.

Прогалини в законодавчій сфері

Правова невизначеність

- Набрання чинності нових норм відтерміновано до завершення воєнного стану.
- Фрагментарна та неповна нормативно-правова база.
- Багато підзаконних актів перебувають на стадії розробки.

Методологічні прогалини

- Відсутність затверджених методик оцінювання перевищень забруднення.
- Не встановлено еталонних методів вимірювання для багатьох небезпечних речовин (наприклад, ртуть, бензо(а)пірен).
- Не розроблено підходів до вимірювання речовин зі Списку Б та альтернативних режимів оцінювання.
- Відсутність методики прогнозування стану атмосферного повітря.

Недоліки існуючої системи моніторингу атмосферного повітря

- Більшість існуючих станцій моніторингу застарілі, неавтоматизовані та не відповідають сучасним вимогам. Лише в декількох містах/областях встановлені сучасні референтні автоматизовані станції.
- Відсутність Національної референтної лабораторії, як ключового елементу системи моніторингу для забезпечення якості.
- Брак сертифікованого вимірювально обладнання вітчизняного виробництва та загалом сертифікованого обладнання. Референтне вимірювальне обладнання – лише закордонного виробництва.

Існуючі інформаційно-аналітичні системи

На державному рівні офіційно затверджена Єдина екологічна платформа “ЕкоСистема”, як загальнодержавна екологічна автоматизована інформаційно-аналітична система забезпечення доступу до екологічної інформації. Але наразі не виконує свої функції щодо підсистеми моніторингу атмосферного повітря.

На офіційному ресурсі [ЕкоЗагроза](#) є інтерактивна мапа станцій моніторингу повітря, яка не охоплює всю мережу станцій, та немає можливості отримати безпосередні дані спостережень. Останні дані за травень 2025 року.

На рівні зон/агломерацій функціонують чи розробляються власні інформаційно-аналітичні системи.

Проблеми інформаційної взаємодії

- Відсутність єдиної уніфікованої бази даних з моніторингу атмосферного повітря
- Відсутність уніфікованого стандарту запису даних моніторингу, формату та структури даних
- Неавтоматизований збір та аналіз даних моніторингу
- Відсутність узгоджених вимог до створення інформаційно-аналітичних систем
- Відсутність уніфікованого протоколу обміну даними та інформацією між суб'єктами моніторингу, органами управління якістю атмосферного повітря та іншими заінтересованими сторонами
- Недосконалі механізми інформування громадськості (зокрема за допомогою Українського індексу якості повітря)

Інституційна роз'єднаність державного моніторингу

Існуюча система державного моніторингу атмосферного повітря характеризується фрагментацією та браком координації між ключовими суб'єктами.

Основні суб'єкти моніторингу:

- **Міндовкілля.** Формує державну політику, забезпечує загальну організацію та координацію, але питання взаємодії та обміну даними між суб'єктами залишаються невирішеними.
- **ДСНС (УкрГідрометцентр).** Має найширшу мережу пунктів спостережень, але вона застаріла та неавтоматизована. Надають переважно усереднені дані, що унеможлиблює здійснювати оперативний аналіз та інформування.
- **МОЗ.** Встановлює пункти спостережень та веде спостереження за рівнями забруднюючих речовин, визначає впливи забруднення на здоров'я населення на основі власних даних та даних від інших суб'єктів моніторинг. Переважно проводять короткострокові вимірювання на пересувних пунктах спостережень
- **Орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації, виконавчі органи міських рад.** Розвивають регіональні або місцеві системи моніторингу повітря.

Перешкоди впровадження Регіональних центрів моніторингу довкілля (РЦМД)

Невизначена роль РЦМД у підсистемах моніторинг, зокрема атмосферного повітря;
Нечіткий розподіл повноважень між різними органами;
Відсутність статусу суб'єктів дослідної та статистичної діяльності;
Фінансування. Відсутність чітких механізмів забезпечення фінансування діяльності РЦМД.
Відсутність уніфікованих вимог до програмного забезпечення, протоколів та алгоритмів аналізу даних.

Шляхи вирішення та наступні кроки

Є декілька можливих шляхів вирішення питання розвитку системи

Централізований підхід.

Побудова єдиної централізованої системи моніторингу.

- Посилення контролю з боку Міністерства та центральних органів влади.
- Прийняття загальних вимог, стандартів та протоколів для всієї системи.

Регіональний підхід.

Зосередження уваги на існуючих регіональних ініціативах, особливо у промислово навантажених регіонах.

- Затвердження регіональних положень про моніторинг довкілля, що прописують структуру, мету, алгоритми дій та взаємовідносини між суб'єктами.
- Узгодження загальної структури даних та врегулювання питань обміну інформацією.

**CZECH
AID**

**Центр екологічного
моніторингу**

**ЦЕНТР БЕЗПЕКИ
ТА ВІДНОВЛЕННЯ**

Дякую за увагу!

Олексій Ангурець

Експерт з екології та сталого розвитку